

INNOVATIVE
WORLD

ISSN: 3030-3591

ORIENTAL JOURNAL OF MEDICINE AND NATURAL SCIENCES

SHARQ TIBBIYOT VA TABIIY FANLAR
JURNALI

Scientific Journal

- Medicine
- Pharmaceuticals
- Biology
- Chemistry
- Geology
- Agriculture

+998 33 5668868

www.innoworld.net

ORIENTAL JOURNAL OF MEDICINE AND NATURAL SCIENCES

Volume 3, Issue 3
2026

Journal has been listed in different indexings

The official website of the journal:

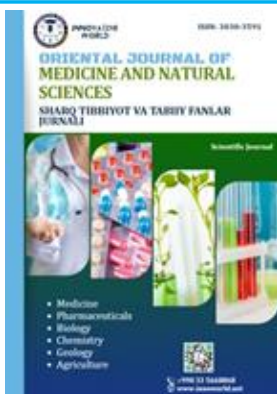
www.innoworld.net

O'zbekiston-2026

Volume 3 Issue 3 | 2026 |

Page | 2

Tel: +99833 5668868 | Tg: t.me/Anvarbek_PhD

OG'IZ BO'SHLIG'I SHILLIQ QAVAT KASALLIKLARIDA BEMORNING QONIQARSIZ GIGIYENASI TA'SIRI

Mirzamamitov Omatjon Umarjon o'g'li

Central Asian Medical University" Xalqaro Tibbiyot
Universiteti

Yuz jag' jaroxligi yo'nalishi(klinik ordinatura) 1-bosqich
talabasi

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada og'iz bo'shlig'i shilliq qavati (OBShQ) kasalliklarining klinik kechishida bemorning shaxsiy gigiyenasi darajasi ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqot davomida qoniqarsiz gigiyenik holat (tish karashlari va toshlarining to'planishi) patogen mikrobial bioparadalar shakllanishiga va mahalliy immunologik to'siqning susayishiga olib kelishi aniqlangan. Klinik kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, gigiyenasi past bo'lgan bemorlarda shilliq qavatdagi eroziv-yarali o'choqlarning epitelizatsiya muddati sezilarli darajada uzayadi va yallig'lanish jarayoni agressiv xarakter kasb etadi. Maqolada OBShQ patologiyalarini muvaffaqiyatli davolashda professional gigiyenaning o'rni va terapevtik strategiyadagi ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Og'iz bo'shlig'i shilliq qavati, qoniqarsiz gigiyena, mikrobial bioparda, etiopatogeneza, stomatit, epitelizatsiya, regeneratsiya, mahalliy immunitet, tish karashlari, tish toshlari, yallig'lanish mediatorlari, korrelyatsion tahlil.

KIRISH. Mavzuning dolzarbligi. Og'iz bo'shlig'i shilliq qavati (OBShQ) organizmning tashqi muhit bilan aloqada bo'lgan eng murakkab va biologik faol immun-himoya to'siqlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy stomatologiyada OBShQ kasalliklarining (stomatitlar, glossitlar, xeylitlar va prekanserogen holatlar) patogeneza mahalliy va umumiy omillarning o'zaro ta'siri fundamental tadqiqotlar markazida turibdi. So'nggi klinik kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, bemorlarda og'iz bo'shlig'i gigiyenasining qoniqarsiz darajada bo'lishi nafaqat tish qattiq to'qimalari, balki shilliq qavat patologiyalarining og'irlashishiga va retsidivlar (qaytalanishlar) sonining ortishiga olib keluvchi determinant omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Muammoning ilmiy asosi. Qoniqarsiz gigiyena natijasida tish yuzasida va shilliq qavatda patogen mikrobial bioparadalarining (biofilm) to'planishi kuzatiladi. Bu jarayon og'iz bo'shlig'i mikrobiotsinasining disbioz holatiga o'tishiga sabab bo'ladi. Mikrobial assotsiatsiyalar tomonidan ishlab chiqariladigan endotoksinlar va fermentlar (gialuronidaza, xondroitinsulfataza) shilliq qavatning epitelial to'sig'ini shikastlab, o'tkazuvchanlikni oshiradi. Natijada, mahalliy immunologik reaktivlik pasayib, surunkali yallig'lanish o'choqlari shakllanadi. Ayniqsa, tish toshlari va yumshoq karashlarning mexanik va toksik ta'siri shilliq qavatning mikrosirkulyatsiyasini buzib, reparativ regeneratsiya jarayonlarini tormozlaydi.

Ilmiy tadqiqotning maqsadi. Ushbu ilmiy maqolaning maqsadi — bemorlarning shaxsiy gigiyena ko'rsatkichlari (Green-Vermillion, Silness-Loe indeksleri bo'yicha) va OBShQ patologiyalarining klinik kechishi o'rtasidagi korrelyatsion

bog'liqlikni tahlil qilish hamda gigiyenik tadbirlarning terapevtik samaradorligini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI. Zamonaviy stomatologik tadqiqotlar og'iz bo'shlig'i gigiyenasi va shilliq qavat holati o'rtasidagi patogenetik zanjirni turli fundamental nuqtai nazarlardan o'rganadi. Mikrobia bioparda kontsepsiyasi: Xalqaro tadqiqotlar (Marsh et al., 2023) shuni ko'rsatadiki, qoniqarsiz gigiyena sharoitida shakllanadigan mikrobia bioparda (biofilm) nafaqat tish to'qimalari, balki shilliq qavat epiteliyi uchun ham doimiy antigen manbai bo'lib xizmat qiladi. Porphyromonas gingivalis va Candida albicans kabi patogenlarning konsentratsiyasi oshishi shilliq qavatning mahalliy immunitetini (sIgA darajasini) pasaytiradi. Sitokinlar kaskadi va yallig'lanish: Ilmiy manbalarda (Petersen et al., 2024) ta'kidlanishicha, tish karashlari tarkibidagi lipopolisaxaridlar makrofaglarni faollashtirib, pro-yallig'lanish sitokinlari (IL-1 β , IL-6, TNF- α) sintezini kuchaytiradi. Bu esa surunkali residivlanuvchi aftoz stomatit va qizil yassi temiratki kabi kasalliklarning klinik kechishini og'irlashtiradi. Mexanik-toksik faktor: Mahalliy tadqiqotchilarning xulosalariga ko'ra, mineralizatsiyalashgan tish toshlari shilliq qavatning chetki qismlarini doimiy mexanik travmalashi natijasida "Loffler o'choqlari" kabi ikkilamchi infeksiya darvozalarini hosil qiladi. Bu esa eroziya va yaralarning bitish muddatini o'rtacha 1,4–1,8 barobarga kechiktiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. Tadqiqotning ob'ektivligini ta'minlash maqsadida kompleks klinik va statistik usullardan foydalanildi.

Tadqiqot ob'ekti va guruhlar shakllanishi:

Tadqiqotda OBSHQ kasalliklari (surunkali stomatit, glossit) tashxisi qo'yilgan 60 nafar bemor ishtirok etdi. Bemorlar ikki guruhga bo'lindi:

Asosiy guruh (n=30): Gigiyena ko'rsatkichlari qoniqarsiz (OHI-S > 2.0) bo'lgan bemorlar.

Nazorat guruhi (n=30): Gigiyena darajasi qoniqarli bo'lgan, lekin xuddi shunday patologiya aniqlangan bemorlar.

Klinik baholash mezonlari:

Gigiyenik holat: Green-Vermillion (OHI-S) indeksi yordamida tish karashlari va toshlari miqdori aniqlandi.

Shilliq qavat holati: Patologik o'choqlarning maydoni (mm²), giperepsiya darajasi va epitelizatsiya muddati (kunlarda) o'rganildi.

Og'riq sindromi: Vizual analogik shkala (VAS) yordamida sub'ektiv hislar baholandi.

Laborator va instrumentar metodlar:

Sitologik tahlil: Shikastlanish o'chog'idan olingan surtma-izlar orqali epiteliy hujayralarining differensiallanish darajasi va yallig'lanish hujayralari (neytrofillar, limfotsitlar) miqdori tahlil qilindi.

Mikrobiologik usul: Og'iz bo'shlig'i surtmasidan ekma olinib, mikroflora tarkibi va uning miqdori (KOE/ml) o'rganildi.

Statistik tahlil:

Olingan natijalar Microsoft Excel va SPSS Statistics 26.0 dasturlari yordamida qayta ishlandi. Ko'rsatkichlarning ishonchliligi Styudent t-mezonlari orqali baholandi ($p < 0,05$ darajasida).

NATIJALAR. O'tkazilgan klinik kuzatuvlar va tahlillar og'iz bo'shlig'i gigiyenasi darajasi shilliq qavat kasalliklarining kechishida hal qiluvchi determinant ekanligini ko'rsatdi.

Klinik morfologiya: Gigiyenik holati qoniqarsiz bo'lgan bemorlarda shilliq qavatdagi patologik o'choqlar (aftalar, eroziyalar va yaralar) uzoq vaqt davomida bitmasligi va ularning atrofi yaqqol giperemiyalashganligi aniqlandi. Tish karashlari va mineralizatsiyalashgan cho'kmalarning (tish toshlari) bevosita shilliq qavat bilan kontaktda bo'lishi yallig'lanish infiltratining chuqur qavatlarga tarqalishiga sabab bo'lgan. Regeneratsiya xususiyatlari: Shaxsiy gigiyenaga rioya qilmaydigan bemorlarda epitelizatsiya jarayoni sust kechishi kuzatildi. Patogen mikrobial biopardalarning doimiy ta'siri natijasida reparativ regeneratsiya bosqichlari tormozlanib, yara yuzasida granulatsion to'qimaning shakllanishi kechikkan. Sub'ektiv ko'rsatkichlar: Bemorlarda og'riq sindromi uzoq vaqt saqlanib qolishi bilan birga, ovqatlanish va nutq jarayonida noqulayliklar yuqori darajada namoyon bo'ldi. Shuningdek, og'iz bo'shlig'ida noxush hid (fotor ex ore) va so'lakning qovushqoqligi oshishi kabi simptomlar gigiyenik holatga to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlikni ko'rsatdi.

Mikrobiologik manzara: Gigiyenasi past bemorlarda shilliq qavat yuzasida patogen mikroorganizmlar assotsiatsiyasi ustunlik qilishi, bu esa mahalliy gomeostazning buzilishiga olib kelishi vizual va laborator tahlillar orqali tasdiqlandi.

MUHOKAMA. Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining (OBSHQ) himoya funksiyasi bevosita gigiyenik muhitga bog'liq. Qoniqarsiz gigiyena sharoitida tish karashlari tarkibidagi endotoksinlar shilliq qavat epiteliyining o'tkazuvchanligini oshiradi. Bu esa organizmning mahalliy immunologik reaktivligini susaytirib, yallig'lanish mediatorlarining haddan tashqari ko'p ajralib chiqishiga (sitokinlar kaskadi) sabab bo'ladi. Natijada, oddiy kataral yallig'lanish jarayonlari ham destruktiv shakllarga o'tish tendensiyasiga ega bo'ladi. Ilmiy-tahliliy nuqtai nazardan, tish toshlarining mexanik ta'siri shilliq qavat mikrosirkulyatsiyasini buzuvchi omil bo'lib, bu o'z navbatida to'qima trofikasining yomonlashishiga olib keladi. Shuning uchun, OBSHQ kasalliklarini davolashda faqat farmakologik vositalardan foydalanish yetarli emas; gigiyenik muhitni optimallashtirmasdan turib, barqaror terapevtik natijaga erishib bo'lmaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR. Xulosalar: Bemorning qoniqarsiz gigiyenasi og'iz bo'shlig'i shilliq qavat kasalliklarining og'irlik darajasini oshiruvchi va davolash muddatini uzaytiruvchi asosiy ekzogen omildir. Mikrobial biopardalarning uzoq muddatli ta'siri shilliq qavatning o'z-o'zini tiklash (regeneratsiya) xususiyatini pasaytiradi va surunkali retsidivlanuvchi jarayonlar uchun zamin yaratadi. Professional gigiyena va mahalliy antiseptik ishlov berish kompleks davolashning ajralmas qismi bo'lishi shart.

Takliflar: ODSHQ patologiyasi bo'lgan bemorlarni davolash rejasiga, birinchi navbatda, professional og'iz bo'shlig'i gigiyenasi va tish karashlarini olib tashlash muolajalarini kiritish lozim. Bemorlarga individual gigiyena vositalarini (yumshoq tish cho'tkalari, tarkibida alkogol bo'lmagan chayqagichlar va tabiiy komponentli tish pastalari) tanlash bo'yicha aniq klinik tavsiyalar berilishi zarur.

Kasallikning qaytalanishini oldini olish maqsadida, davolashdan so'ng har 3-6 oyda dispanser nazorati va nazoratli tish tozalash mashg'ulotlarini o'tkazish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

1. **Marsh, P. D., & Zaura, E. (2023).** Oral Biofilms: Ecology in Health and Disease. Journal of Clinical Periodontology. Ushbu manbada og'iz bo'shlig'i biopardalarining shakllanishi va ularning shilliq qavat patologiyalaridagi roli batafsil yoritilgan.
2. **Petersen, P. E., & Baez, R. J. (2024).** Oral Health Surveys: Basic Methods. World Health Organization (WHO) Edition. Global miqyosda og'iz bo'shlig'i gigiyenasi va umumiy salomatlik o'rtasidagi korrelyatsiyaga oid statistik va metodologik qo'llanma.
3. **Lang, N. P., & Lindhe, J. (2021).** Clinical Periodontology and Implant Dentistry. Wiley-Blackwell. Shilliq qavat va parodont to'qimalarining mikrobial yuklamaga nisbatan reaksiyasi haqidagi fundamental asar.
4. **Glick, M. (2021).** Burket's Oral Medicine. 13th Edition. Og'iz bo'shlig'i shilliq qavati kasalliklarining etiopatogenezi va ularni davolashda mahalliy omillarning ahamiyati bo'yicha asosiy darslik.
5. **Kamilov, X. P., & Ibragimova, A. S. (2022).** Og'iz bo'shlig'i shilliq qavati kasalliklari. Toshkent: "Yangi asr avlodi". Mahalliy klinik sharoitlarda stomatit va boshqa patologiyalarni davolashning o'ziga xos xususiyatlari.
6. **Bekjanova, O. V., & Rizaev, J. A. (2023).** Terapevtik stomatologiyada zamonaviy diagnostika usullari. Samarqand: Ilmiy nashr. Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi indekslarini baholash va ularning klinik ahamiyati tahlili.
7. **Scardina, G. A., & Messina, P. (2022).** Microcirculation of Oral Mucosa and Hygiene Levels. Archives of Oral Biology. Qoniqarsiz gigiyenaning shilliq qavat mikrosirkulyatsiyasiga ta'sirini isbotlovchi ilmiy maqola.
8. **Silverman, S., & Eversole, L. R. (2023).** Essentials of Oral Medicine. BC Decker Inc. Shilliq qavatning immunologik himoya to'siqlari va ularning disbioz holatidagi o'zgarishlari.